

Тюбешу

Социал-экономика жаны бла бирге ишлеуню юсюнден сёлешингенди

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** Ингушетия Республиканы Къабарты-Малкъарга иш бла келген таматасы **Махмуд Али Калиматов** бла тюбешгенди. Ушакъны кезиунде сёз социал-экономика жаны бла бирге ишлеуню юсюнден баргъанды.

Тюбешуе дагыда кепжыллык битимлени ёсдюрюу эмда тахта келгелени бла жемишлени жарашдыруу жаны бла сынауаны бир бирге юйретирге да келишим этилгенди. Республиканы бирге ишлеулерини дагыда бир бёлюму – Ингушетияны женгил эм аш-азык промышленностуну специалисттерин Къабарты-Малкъарны тийишли билим беруу учрежденияларында хазырлауду эмда усталыкларын кетюрюуду.

социал бёлюмле жаны бла жумушланы бирге бардыруу да себеплик этерикди.

социал-экономика болум къалай кыралганына кере тамамланылыкдыды.

Къарау

Орамла тапландырыладыла

Тапландырыла турган объектле къарау бла байламлы ишчи жолучулугуну юсюнден КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** кесини телеграм-каналында хапарлагъанды:

«Къабарты-Малкъар Республиканы 100-жыллыгына хазырлануу андан ары бардырылады. Нальикде Ленин, Къулий улу, Шогенцуков атлы орамланы эм Къабарты орамны тапландыруу ишлерине къарагъанма.

Мында орамда жарыкълыкъ беруу жангы багъанала салынадыла, ток ызланы монтажи тамамланады», - деп жазгъанды республиканы Башчысы кесини публикациясында.

«Ишлени качестволарына эм алыны толтурулуларына кюн сайын къаралады. Шахарда биттеу ишле августуна ахырына дер тамамланырыкъдыдыла», - деп чертгенди Казбек Коков.

Оноу

Республиканы театрларына болушлукъ берилликди

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** театрда ишленгенле грантла берууну юсюнден Указгъа къол салгъанды. Тийишли документ республиканы оноучусуну сайтында басмаланганды. Анга кере республиканы төрт театрына да чыгъармачылык ишлерин бардырырга ахча бёлюнеди.

жылда бардырылган конкурсну эсеплерине кере бу къырал казна маданият учреждениелагъа берирге:

ДАРАЖА

Сыйлы орден бла белгиленгенди

Бу кюнледе РФ-ни МЧС-ини башчысы **Александр Куренков** ведомствону энчи составыны келечиле-

рин саугъалауу бардыргъанды. Къууанчлы жумушу Россейни кюннюно аллын-

да ётдюргенди. Анда министрни къолундан саугъалагъа тийишли болгъанланы араларында Элбрус

нор да бардыла. Алары Кишиликни ордени бла саугъалаууну юсюнден байурыкъгъа къол РФ-ни Президенти Владимир Путин салгъан эди.

ТАПАСХАНЛАНЫ Аминат.

ЭЛ МЮЛК

Ахшы ёсдюм эсленеди

Къабарты-Малкъарда алгъадан белгиленген къыйматлы проектленден бир къаууну жашауда жетишимли бардырыладыла. Ол санда жылгъа 33,5 миң тонна томат паста чыгъаргъан заводну, тууар этден тюрлю-тюрлю продукция жарашдыргъан предпритияны кыруулушлары къыстау барадыла. Аны бла бирге жылгъа 400 тонна чабакъ ёсдюрген ферма, жемишлени сакъларча комплекс да кеп бармай хайырланьрга берилликди.

аш-азык промышленность бла байламлы проектле тири бардырылыкдыдыла. Аны чеклеринде быйыл сагъынылган бёлюмле бла байламлы продукцияны производствосун 11 процентге ёсдюрюу мурат этиледи. Дагыда 2040 жылда уа ол 2,8 кереге кёбейтилип, 230,4 миллиард сомгъа жетерге керекди.

Экинчи прогнозга кере уа къыйын экономика болум сакъланса, жетишимлени тас этмей бютюн тири къармашьрга керек болуукъду. Ол санда агропромышленный комплекс бла байламлы проектлени да толтурурга тошерикди. Болсада эл мюлк продукция алгъындан азыракъ чыгъарыкъды. Алай 2040 жылгъа ол 2,4 кереге ёсюп, 174,8 миллиард сомдан аз болмазы да ышандырады.

Жыйыныу

Къыйматлы амалланы хайырлань умутуда

Республиканы предпринимательлери бу кюнледе **Гитче эм орта предпринимательствону корпорациясыны (МСП) келечилери бла тюбешгенди. Жыйылыуа КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Мурад Куниев, экономиканы айнытуу министри Рахайланы Борис, МСП-дан Виталий Машков бла Арсан Демельханов, РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечисини аппаратында департаментни кенешчиси Иса Дадагов, «Иш келлю Россей» жамауат организацианы, бизнес бла кюрешгенлеге себеплик этуу структураланы келечилери эм башчала къатышхандыла.**

ахча Шимал-Кавказ федерал округда къармашан гитче эмда орта предпринимательствогъа кредитле бла себеплик этерге жиберилликди. Быйылдан башлап 2025 жылгъа деру бу банк берген онглары хайырын 750 инсан кёрюрге болуукъду. Саулай айтханда уа, биттеу регионда быллай бизнес бла кюрешгенлеге ол кезиуде 13,9 миллиард сомгъа болушлукъ берилликди. Ол санда 2,25 миллиард сом быйыл берилликди.

Тюбешуеде сёз кредитле беруу бла байламлы юч программаны юсюнден баргъанды. Корпорация, Ара банк бла бирге, «Инвестици-

кюркыууну экиден бирин организация кеси боюунда алады. Поручительство банкда кредит берилген кезиуде окъуна жарашдырылады.

онная» деген программаны бардырадыла. Жыйылыуда айтылгъаныча, гитче эмда орта бизнес бла кюрешгенле, кредит излей, «Оборотная» программаны да хайырланьрга болуукъдула. Аны Ара банк тамамлайды. Дагыда Экономиканы айнытуу министерство кесини бегиими бла кырагъан субсидия проектлени чеклеринде кредитлери болгъан предпринимательлени финансла бла ондурурга болуукъду. Аны бла кюрешген банкны тизмеси быллай программаны тамамлауа жууалпы организацияланы сайтларында басмаланады.

Аны аккредитациялары болгъан онбир банкда беридиле. Андан сора да, Къабарты-Малкъар Республиканы Гарантияла берген фонду ишлерин энди башлагъан жаш предпринимательлеге поручительство – 90, башчалагъа уа 70 процентге жетдирге хазырды. МСП Корпорация былтыр сентябрден башлап поручительство берип тебирегенден сора, бизни республикада гитче эмда орта бизнес бла кюрешгенле аны хайырындан 120 миллион сомгъа кредит алгъандыла. Быйыл ал беш айны ичинде уа 36 предприниматель 0,5 миллиард сом кредит къолу болгъандыла. Аны кесин да ол Корпорацияны, КъМР-ни Гарантияла берген фонду эмда МСП Банкны болушлукъ бла алгъандыла.

тество бла кюрешгенле, сора дагыда жамауат организациаланы келечилери, ол Корпорацияны эмда МСП Банкны жумушларын хайырлангъанда къаллай чурумлагъа тюбегенлерини юсюнден хапарлагъандыла, бу ишни иглендируу жаны бла оюмларын да туура этгенди.

Кенгешде айтылгъаныча, Россейни Экономиканы айнытуу министерствосу МСП Банкны бохчасын 1,1 миллиард сомгъа кёбейтенди. Ол

Виталий Машков санкцияла кийрилген эмда тыш къараллада партнёра бла байламлыкъла юсюлген кезиуде ишни андан ары къалай бардырырга болушлукъну юсюнден соруулары бла алагъа келирге чакъыргъанды. Алары дагыда «Сервис 360» (<https://corpmsp.ru/360/>) сервисде къыргъа болуукъду. Къаллай болушлукъ берилгени бла уа МСП РФ деген цифралы платформада шагъарейленирге амал барды, дегенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Жазыпыу - 2022

Окыуучуларыбызны санын кёбейтеди

Ёзденланы Магометни кызы Азинат Лашкутада почтаны таматасы болуп урунганлы онюч жыл болады. Ишин биледи, аны тийишлисича тамамлайды. Эллилеринден да ырызлыкъ табады.

Газетлеге, журналлагъа жазылуу кезиуде башланса, ол жанына энчи эс бурлады. Эллиле бла ангълатьуу ишле бардыргъаныны хайырындан окыуучуларыбызны санына да къошулады.

Ол «Заман» газетибизни жыл сайын сыйюп алгъанланы атларын да сагъыннганды: Сабанчыланы Жамал, Жангорзаланы Фатимат, Тёпеланы Мадина, Анахаланы Зуура, Князланы Алий, Ёзденланы Юсюп, Малкъарланы Зоя, Курданланы Мухадин, Малкъарланы Санит, Акъайланы Хыйса, Малкъарланы Элдар эм башчала. Алары санына энтта къошулура деп ышанабыз.

Магъаналы жумушну болакалгъа салмайыкъ

Багъалы окыуучула! Шёндю 2022 жылны экинчи жарымына газетлеге, журналлагъа жазылуу кампанияны къыстау баргъан кезиуде. Аны себепли бир амал этип, бу магъаналы эм керекли жумушну тамамлаура онг табыгыз. Малкъар тилде чыгъган жангыз газети-

биз хар таулу юйюрге багъалы къонакъча кирсин, улугъа-гитчеге да акылыл сёз нёгер, огурулу кенгешчи болсун. Жазылууну алты айга багъасы 741 сом бла 6 капекди.

Бизни индекстив – П5393

КъМР-ни 100-жылпыгына

2 бет

Сахна аны ёмюрлюк суймеклигиди

КъМР-ни халкъ артисткасы **Байзулланы Хусейинни кызы Розагъа**, ол сахнагъа чыкъса, уллу роль, гитче болса да башчасы жокъду, анга къарсла бла тюбейдиле. Ол къараучулары бийик факхуа баш ургъанларыны белгисиди. Актриса кеси да быйыл юбилейин белгилегенди.

Хурметлеу

Адамланы бирлешдирген кюч

Бу кюнледе тарых илмуланы доктору, ЮНЕСКО-ну сыйлы келечиси **Ирина Бондарь факхмуу суратчыларыбыз Занкишланы Ибрагимни** бла Ахматланы Леуанны дипломла бла саугъалагъанды.

Танышыу

Муратлары – келишулюкню бла шуёхлукъну кючлендируу

Роза Къазахстанда Жамбул областыны Красногорка элинде тууганды, Ата журтун а беш жылында кѳргенди. Орта школну Тырнауаузда бошаганды. Школда окъуган заманында окуна ол кинону, театры бек суйгенди. Ол заманда малкяр театры артистлери, республиканы элдерине барып, оюнларын кѳргюзтѳп тургандыла. Ала Тырнауаузга келселе уа, магдаданчы шахарны клубунда олтурурга жер окуна кълалмай эди. Роза бла анасы Хурма бир спектакльни да кълмагандыла. Сабий кълзчык пионерле ююнде ачылган драмкружокка суйюп журюгенди.

Школну тауусхандан сора, Роза, анасын кеси жангыз кълорга болмай, бир кесек заманы Тырнауаузда аз волыту аппаратура заводда ишленгенди. Кълрал программала бла айныган шахарда иш хакъ да, башха болумла да тарыгырча туйюл эдиле, алай журегинде бир муратын болса, анга жол чакъырып турады. Алай бла, анасы таукел этип, Роза Нальчикде культура училищени театр бѳлюмюне киргенди. Ол андагы устазларына ырызлыгынын бююн да айтханлай турады. Ала уа - Кълримшаухаланы Фариза бла Солтан Теуважев - студент кълзын терен фахмусу болганын биринчи кюнден окуна ангылаган эдиле.

1976 жылда Культпросвет училищени бошاپ, Байзуллаланы Роза ишлерге Кълбарты-Малкяр драма театрыны малкяр труппасына келгенди. Ол атлары айтылган халк суйген артистлени араларына тѳшгенди. Юйренер адамлары бар эди - Кълмезланы Шарифа, Кълчюкланы Магомет, Балаланы Омар, Мамеланы Ибрагим, Кълудайланы Маржан, Кълсолланы Хамит, Токумаланы Рая эм башхала. Ол аладан жалаңда сахна дерс угъай, кѳп адамлыкъ дерс да алганды. Ала бары да

кълзгыла сакъ болгандыла, кългайгыргандыла. Сахнада Роза иги кесек эсде турлыкъ сыфат кълураганды. Ол терен фахмусуну, сезимлигини кълчю бла миллет театрға улуу кълшымчулыкъ этгенин хар бир ол кълтышхан оюн кѳргюзтеди. Георгий Хугаевни «Андро бла Сандро» деген комедиясында ол Жаухарды, А. Вампи-

жылда салыннганды. Режиссѳр Кълуилланы Борис анда Ананы ролюн Розага бергени улуу жетишим эди. Ол аны кълалай ойнаганыны юсюнден хар бир кълрагъан ырызлыкъ бла айтханды оюмун. Аны юсюнден, жаш актрисаны фахмусуна хурмет эте, анга махтау сала, Нальчикде, Москвада да жазгандыла.

кертти трагедияны солуун кълйиреди». Кълуилланы Борис, Байзуллаланы Розаны юсюнден айта: «Фахмулу адамла алай кѳп туйюлдуле. Бир-эксин табарса. Роза ол эксинден бириди. Ма аллай актрисады ол. Мен бу сѳзлени таулу эр киши тиширууга хурмет этген халда айтмайма. Бир кълууим миллет театрлада

окуна сахнага, энчи сыфат кълурайды, спектакльде бола турганга журеги бла берилип, жан салады. Бирде ол кългайгылары гуппур этген анады, бирде ѳхтем бийчеди, бирде уа сабийле суйген жомакъланы жигитиди. Аны, кълрагъан сыфатына кѳре, бирде жумушакъ, бирде кълты эшитилген ауазы кълраучулары шошлукъга батдырып, алай тынгылатады кесине.

«Байзуллаланы Розаны юсюнден усталыкъ анга анда-мында окъугандан, юйренгенден келгенди деген оюм терсди - ол фахму анга Аллахдан келгенди. Аллай затха юйренирге онг жокъду», - дейди малкяр театры баш режиссѳр Атмырзаланы Магомет.

1998 жылда Уфада тюрк халкъланы «Туугъанлыкъ» атлы театр фестивалларына малкяр театр А. Гецадзени пьесасына кѳре Атмырзаланы Магомет салган «Жол беригиз, Кълрамырза кълтын келтиреди!» деген спектакльни элтгенди. Анда Байзуллаланы Роза «Экинчи планы бек иги тишируу роль» деген бѳлюмюнде биринчиге чълкыганды.

Таулу халкъланы сюрююн тарыхыны бир кълууим бетин кѳргюзтген «Дорога на край жизни» деген кинофильмде Розага Зариатны ролю, «Уруш» дегенде эпизод, «По небу босиком» дегенде ыннаны рольлары жетгенди. Ол аланы кълкысын да жетишимли этгенине не сѳз. Тутхан ишин суйген, хунерине кюнден-кюнге кѳша барган, хар сахнага чълкыганы сайын кълраучулары кълуандырган актриса бююн да малкяр театрда ишлейди. Ол театр санатха журеги бла берилгени, сахнада жашай, кълдюре, жилата да билгени бла суйдоргондесин. Халкъ бла ала байламлыкъ тутуу, Байзуллаланы Розана, насыплланы юлюшюду.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Кенгеш

Сабанланы сугъаруу – бай тирликни мурдору

Кѳп болмай Кълбарты-Малкярны эл мюлк министри Хасан Сижажев бардырып, кенгеш болганды. Анга районладан агропромышленный комплексни келчилери кълтышхандыла. Тѳбешюуде сѳз агропромышленный комплексни, ол санда сугъаруу юсюнден барганды.

Министр, жыйылууну ача, сугъарылмаган бахчала бла сабанлыкъла бай тирлик бермезлерин белгилегенди. «Жаун эм тамычы амаланы хайырлан-

ганла анга шагъатлыкъ этерикдиле. Ала жерлеринден эки кълт жыйдыла», - деп кълшанды Хасан Лабидович.

Бюгонлюкде мелиорацияны айнытууга кълрал энчи эс бурады. Жыл сайын анга федерал эм республикалы бюджетледен субсидия бѳлюнеди. Кълбарты-Малкярда арт юч жылда 24 минг гектар чакълы жер сугъарылырча мадар этилгенди. Сагъынылган кезюде федерал эм республикалы бюджет-

леден 1,6 миллиард сом бѳлюнгенди.

- Жетишимле бла тохтап къллмай, мындан арысында да бу жаны бла тирлишлерге керекди, - деп эсертгенди министр.

Кенгешни ахырында ведомствону башчысы АПК-ны келчилерине эл мюлкде урунганла бла кълсыха байламлыкъда ишлерге, керек болса, эсгериуле да этерге чакълыганды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Ахча

Предпринимательге – танг тутхучулукъ

Быйыл биринчи кварталда Кълбарты-Малкярны организациларына бла энчи предпринимательлерине кредитге 3,5 миллиард сомдан аслам берилгенди. Ол а былтырдан 1,7 керге кѳпду. Аны юсюнден бизге республиканы Экономиканы айнытуу министрствосундан билдиргенди.

- Ёнкюч ахча алырға суйгенлени санына да иги кесек кошулганды. Аны кѳбюсюнде жарашдыруучу производвола, ол санда аш-азык продукция чылгъарган биригуле хайырландыла, - дейди Миллет банкны бѳлюмюно таматасыны орунбасары Аслан Калов.

Кредитлени асламысы, юч миллиард сом чакълысы, гитче эм орта предприниматель иш бла кюрешенге берилгенди. Бюгонлюкде ала алган ёнкюч ахчаны ёлчмни 14 миллиард сомдан атаганды. Ол былтыр бу замандан эсе 11,3 процентге кѳпду.

ЭСЕПЛЕ

Таукеллендирген кѳрюмдюле

Шимал-Кавказ статистика управленианы эсеплерине кѳре, быйыл тѳрт айга саулай промышленный производствону индекси 93,7 процент болганды. Экономиканы бѳлюмлерин энчи алып айтханда, табийгат байлыкъланы хайырлануу - 111,4, жарашдыруучу производво - 92,5, электроки, газ эм пар бла жалчытуу, хауаны тазалау - 123,5, суу ызыланы тартуу эм зыбыр кълган-кълганланы жыйыу, суу бла жалчытуу - 82,1 процентге жетгенди.

Аны бла бирге тууар эмда ой къланаты этге, кълймакълга, консервалага, маргаринге, бишлукълга, кълнагъан жаугъа, крахмалга, татлы ашарыкълга, мал ашха, спиртге, спирт кълшулмаган ичгилеге, сырага, сабий кийимлеге, териден анкъ кийимге, чындайлага, пластик орунлага, эшкилеге, терезелеге, мияла шешалага, банкалага, бетон плиталага, асфальтха, темир конструкциялага, темир эшкилеге, жарым-

мингге жетеди. Аны 135,7 минги ийнекледи. Кълйла бла эчкиле 398,9 минг эм юй къланатыла да 3,5 миллион бардыла. Саулай алып айтханда, малланы бла ой къланатыланы иги кесеги, неда 72,5 проценти энчи иелениклиди. Ол санда ийнеклени - 69,6, кълйла бла эчкилени - 50,3 эм юй къланатыланы 46,9 проценти.

Эл мюлк организацияла, элчи фермер мюлкле эм энчи предпринимательле тууар эм юй къланаты эт союлмаган ауурлукъда 28,8 минг тонна сатхандыла. Ол былтыр бу замандан эсе 2,4 процентге кѳпду. Сюттен 137,9 минг, жумуртхаладан да 56,8 миллион алыннганды. Эки бѳлюмде да 1,7 эм 3 процентге сѳюм эсленди.

Орта эсеп бла алганды, биригуледе бир ийнекден 2479 тонна неда былтырдан эсе 11 литрге кѳп саулганды. Жумуртхаладан да аслам алыннганды.

Кълуулу бѳлюмде да быйыл сагъынылган кезюде 840 чакълы юй бла фатар ишленгенди. Ол былтыр бу заман бла тенгледиргенде, 104,4 процент болады. Элдеде 87,6 минг квадрат метрде 575 жашау журт ишленирикди. Организацияла бла предпритияла уа 16,8 минг квадрат метрде 265 фатарны хайырланьрга бергенди.

Розница сатыу-алуу да быйыл сагъынылган кезюде 61,8 миллиард сомга жетип, былтырдан 102,5 процентге аслам болганды. Ол санда, ичгилени санамай, аш-азык эм тютюн продукциядан 30,4 миллиард сом багъасы сатылганды. Башха товарладан да 31,4 миллиард сомга чылгъарылганды. Алай бла эки кълуумда да 101 эм 104 процентге сѳюм эсленди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

КълМР-ни 100-жылпыгына

Сахна аны ёмюрлюк суймеклигиди

КълМР-ни халкъ артисткасы Байзуллаланы Хусейинни кълзы Роза сахнага чылкыса, улуу роль, гитче болса да башхасы жокъду, анга кълрсла бла тѳбейдиле. Ол кълраучуланы бийик фахмуга баш урганларыны белгисиди. Актриса быйыл юбилейин белгилегенди.

ловну «Чамларында» Маринады, Ж.-Б. Мольерни «Дон Жуан» комедиясында - Маторинады. Актриса Маммеланы Ибрагимни «Суймеклики поэмасы» деген трагедиясында - Мисирханни, М. Матерлинки «Кѳк къланаты» деген жомакълында - ажайып тиширууну бла кълшуну, А. Островскийни «Хайырлы жер» комедиясында - Мартинаны эм башха сыфатлары кълраганды. Бу шартла Байзуллаланы Розаны актриса амплуасы бир жанлыкъ деп айттырға онг бермейдиле. Бирле аны алда, ол театрға биринчи келгенде, жалаңда комедиягъа кѳлиширик суннгандыла. Сахна жашау а ол оюмлары терс болганын кѳргюзгенди.

Ф. Лорканы «Кълны той» деген трагедиясына кѳре салынган спектакль Байзуллаланы Розаны чылгъармачылыкъ ишинде энчи жерни алады. Ол малкяр театрта 1982

Москвада, ол оюнуу керюп, «Советская культура» газетде театр кесаматчы эм публицист Альфред Вольфсон актрисаны юсюнден: «Трагедияда биринчи планга кълйынлыкъ кѳрген ананы сыфаты чылгъады. Аны Байзуллаланы Роза ала мат ойнаганды», - деп жазганды. «Правда» газетде уа искусствовединяны доктору Григорий Хайченкону былай белгилегенди: «Байзуллаланы Роза Ананы сыфатын алай ала мат кълрагъаны спектакльни жетишимиди. Актриса сахнада кълрт испан тиширууну жарсыулары бла жашайды. Ол тиширууга алдан окуна кълн дерт кѳп кълйынлыкъ келтиргенди - ол ахлулары тас этгенди. Ол кълоркуу мында да анга тынлыкъ бермейди. Байзуллаланы Розаны хар бир кълрамында, кълмылдауанда, ауазыны ёнюнде, гуппурлугъунда да жалгъаусулукъ жашагъаны спектакльге

ишлей келгенимде, кѳп тюрлю адамла бла тюрберге тѳшгенди. Актѳрну миллетине бир заманда да кълрамайма, жалаңда профессионал энчилигине эс бурама. Кеслерини усталыкъларын, фахмуларын, хунерлерин илму бла тенг этип кълйган адамла боладыла. Роза аллайладанды - сахнаны профессионалы! Улуу актриса! Бу оюмуу, бу сѳзлерим ючюн жууаплы болуп, кълйада да айталлыкълма. Ол кълраучуну сейрсиндире, кълуандыра да биледи. Аны оюнуна сансыз кълрааргъа онг жокъду», - дегенди.

Малкяр театрыны тарыхында тиширууладан «КълМР-ни халкъ артисткасы» деген сыйлыкъ атны жалаңда Байзуллаланы Розага бергенди. Ол не жаны бла да тюзюдо - актриса бу спектакльде иги, мында уа осал ойнаганды деп айттырча туйюлду. Эпизод рольда ойнап, бир аз заманчыкълга чылкыса

ПРОЕКТ

Тапландырырға тийишли жерле сайлангандыла

Алгъаракъллада келир жылда тапландырырға керек болгъан жамауат жерлени белгилер муратда къл кѳтюрюу ётгенди. Проект «Шахар болумну игилендириу» федерал эм «Жашау журт эм шахар тийер» миллет проектлеге кѳре бардырылады.

Бу жол анга республиканы онтѳрт элинден 27 объект кълтышханды. Сагъынылган кезюде жерлешле-

рибизден жетмиш мингден артык адам кеслер жаратхан жерле ючюн къл кѳтюргенди. Асламысы онбеш объектни айыргандыла. Анга кѳре, келир жыл Нальчикде Тарчоков орамда «Сиреневый бульвар» кълраллыкълды, Бахсанда «Ёмюрлюк онту» мемориалыны тийресин игилендирилди. Тырнауаузда, Терекде эм Аргуданда парклары айтатлан къл-

лыкълдыла. Нарткъллада, Майский, Прохладный шахарлада, Заюково, Куркужин эм Бахсанёнок элдеде скверле кълраллыкълдыла. Кълшатауда Мѳню улу атлы орамда эм Чегемни бла Нальчикке арасында да жаяу журюгенлеге жол салынырыкълды.

Бизни корр.

Малар

Районлада врачланы саны кѳбейгенди

Янтарное, Учебное, Заюково, Жанхотекое, Исламей, Залукокоже, Бахсанёнок, Огъары Акъбаш эллени амбулаторияларына жангы медицина кадрла келгенди. Специалистлени араларында педиатрла, терапевтле, офтальмолог, эндокринолог эм бир фельдшер бардыла.

Дагъыда 19 врачны бла орта медицина персоналны «Земский доктор» кълрал программага тийишлиликде жылны ахырына дери Черек, Терк, Май, Чегем, Урван, Элбрус эм Прохладна районланы эллени медицина махкемелерине ишге тохташдырылыкълдыла.

Жаш медицина ишчилеге «Саулукъ сакълануу айнытуу» РФ-ни кълрал программасыны чеклеринде берилген субсидияла бѳлюнорге тийишлиди. Кълйын жоллары болгъан неда узакъ тийрелеге саналган элдеге, ишчи посѳлкалага неда шахар маталлы посѳлкалага кѳчген врачла биришер миллион сом тѳлениркиди.

КълМР-ни саулукъ сакълануу министри Рустам Калибатов белгилегенича, саулай да программаны бардыруу, сѳзсюз, бѳлюмде кадр болумлары тапландырырға болушурукъду. Эл тийреледе урунган врачланы саны кѳбейе барыуну да айттырды. Кълбарты-Малкярда «Земский доктор» программаны бардырууну эсеплерине кѳре, 2019-2021 жыллада кълрал медицина организацияла башха-башха ыздада сынамлары болгъан 100 врачдан артыгы ишге тохташхандыла.

Алиса ТАРИМ, КълМР-ни Саулукъ сакълануу министрствосуну пресс-службасыны таматасы.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ФЕСТИВАЛЬ

Кълудуретибиз жолоучуланы сейирге кълалдырганды

Бу кюнде республикада кълйын жоллада журюген машинала бла жолоучулукълардан тѳрели битеуроссей «Зори Кавказа 2022» деген фестиваль бардырылганды.

Быйыл анга Россейни кълбыла регионларыны внедорожникледе барыудан клубларындан 140 адам кълтышхандыла, ала юйорлери, сабийлери бла да келгенди. Жолларын ала Бахсан ауузгъа кирген жерден башлагандыла. Алайда гитче жыйылудан сора, Гижит кѳлге атлангандыла, анда эки кълуумгъа юлешинип, Джаурген ауушха кѳтюрюлгенди. Табийгатны ариулугуна кълрай, ол сейирлик такыйкълала эсде кълалырча, алайда бирге суратха тѳшгенди, сора Шаукам ауушдан Минги тауну шимал жанына тѳбирегенди. Жолоучулукълну кезиюнде уа алагда радиосвязь бла Кълбарты-Малкярны табийгат эм тарых айтхылкъл жерлерини юсюнден билдириуле этилгенди тургандыла. Ингирге, кълйын жоллага, сакъ жауунла жаугъанларына, талай автомобил да сынгананы кълрамай, жолоучула барысы да, Жылы-Суугъа жетип, лагерь салгандыла. Анда уа алагда «Путешествие» турист компанияны себеплиги бла миллет ашарыкълардан ашхана кълралганды.

Фестивальны экинчи кюнине ала Кълра-Кълан чучурлага, Эммануэльни таласына, Немис аэродром платога бла Берджалы кѳлге баргандыла. Ингирде сабийлеге география объектлени, тарых магъаналы ишлени, внедорожникледе барыуну

терминологиясындан викторина кълралганды, тюз жууапла бергенлени уа фестивалны кълраганла саугъала бла кълуандыргандыла. Жолоучулукълну ахырында жыйылганла Малка аууз бла, жолда тѳгерекге кълрарча ишленген майданлага да кълйта, эншиге тѳшгенди. Фестиваль Шадхурей карст кѳллени тийресинде бошалганды, алайдан ала барысы да юйлерине атлангандыла. «Зори Кавказа» жыл сайын внедорожникледе эриширге суйген адамлары «КБР 4x4» клубу, «Путешествие» турист компания Орус география обществону «Альтайр» шагъ тѳлю клубуну эм республиканы Курортла эм туризм министрствосуну болушукъллары бла 2009 жылдан бери кълрайдыла. Мында хорлагъанла бла кълтыдырғанла, эришулюк жокъдула. Ол зауукълу жолоучулукълду, аны кезиюнде кълнакълла Шимал Кавказны табийгаты, тарыхы, халкъларыны тѳрелери бла шагъырейленеди, миллет ашарыкълла бла сыйландыла, музыка эм чылгъармачылыкъл конкурслагъа кълтышдыла, деп билдиреди республиканы Курортла эм туризм министрствосундан.

ХУРМЕТЛЕУ

Адамланы бирлешдирген кюч

Белгилесича, алгъа пандемия энди уа дунда бола турган ишле культура байламлыкъланы бир кесек къаруусуландыргандыла. Алай интернет ишлейди, ол а халкъланы араларында бек кючлю, бузулмагъан кепюрдю. Онлайн-кёрмюч бир кезиуде кеп къыраллада барырга болады, бу амалны Ирина Бондарь толусунлай хайырланады.

«Мексиканы, Грецияны, Россейни суратчыларыны ишлери бир проектте къарауулагъа бек сейир кёрюнгендиле, – деген

Бу кюнледе тарых илмуланы доктору, ЮНЕСКО-ну сыйлы келечиси Ирина Бондарь фахмулу суратчыларыбыз Занкишиланы Ибрагимни бла Ахматланы Леуанны дипломла бла сауугалагъанды. Аланы суратлары «Искусство как философия жизни» деген форумуну чеклеринде Мексиканы эки шахарында онлайн-кёрмючде кёргозюлгендиле. Мексикадан трансляция уа жыйырма бла бир къыралда баргъанды.

ди Ирина Александровна. – Бютюнда Къарачай-Черкес Республикадан эм Къабарты-Малкъар Республикадан суратла ючюн кеп ыразылыкъ сёзле эшитгенбиз. Тыш къыраллада жашагъанла Кавказны билирге

сюедиле! Школ устазла, колледжде, университетледе ишлеген преподавательле «Мамырлыкны дерслерине» биз къагъытта басмалагъан суратланы ала эдиле. Битеу видеоланы сакълап турама. Искусство

адамланы бирлешдирген кючю». Маданият къыйматларыбызны сакълауға себеплик этген «Къайсынға жуоз атлам» фондну таматасы Тетулану Хадис Ирина Бондарь бардырган ишни шендюю дуняда магъанасы биотонда ёсгенин чертгенди эм Ирина Александровнаға мындан ары да жангы проектлеринде бийик жетишимле тежегенди.

Ирина Бондарьны Кавказ темагъа эсин бургъан а Къарачай-Черкес Республикадан жамауат ишчиси Ёзденланы Шарафутдинди. Ол Мексикада къарачай атны сурат кёрмючю халкълу сейирсиндиргенди, дегенди.

Занкишиланы Ибрагим да жюрек ыразылыкъын билдиргенди. «Нарт эпосну» тинтген фахмулу алим, этнограф Журтубайланы Махти Ирина Александровна бла фольклорубузну юсюнден сёлешгенди. Халкъ уста Бачиланы Хамзат а тауулада къол усталыкъ ёмюрлени теренинден келгенин чертип, ала бусагъатда айнымагъанларына къайгыргъанды.

Ахматланы Леуан да къонакъ тиширугъа, жюрек ыразылыкъын билдирип, сурат сауугалагъанды. Жамауат ишчи Жабелланы Лидия къарачай-малкъар халкъланы ичинде фахмулу адамланы юслеринден хапарлагъанды. Художниклерибизни сауугалау жумуш ариу, огурулу халда озгъаны кеп жарык сезимле туудургъанын белгилерчады.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

РЕДАКЦИЯНЫ КЪОНАГЪЫ

«Къадалып кюрешмесенг, жангыз хунерге ышаныу жетишимлеге келтирмейди»

– Рамазан, эм алгъа, Америкагъа къалай тюшениниг юсюнден билдирсенг эди.

– Жараула этерге кеп жерлеге бара турганбыз, кезиулю эки ыйыкълык жыйылуларыбыз Америкада болган эдиле, аланы кезиулеринде эришууде да къурагъандыла. Андагы турнирде тутушханымдан сора, ары чакъыргъандыла, мен да угъай демегенме. Алай бла 2015 жылны ноябринде АБШ-ха атланганма.

– Жашлай юйренген жеринден айырылган тынч болмаз эди?

– Ал кезиуде тилни билмегеним, кесиме толусунлай да жангы болумлагъа тюшеним ючюн къыйналган эсем да, мында не этеме дегенча сакъгышла келген эселе да, сокъуранган а этмегенме.

Сау жылны инглиз тилге юйренгенме, экзамен бергенден сора, шолгъа алгъандыла. Аны тауухсандан сора, бийик билим алыгъа жер-жерли университетте киргенме, бизнес эм менеджмент бла байламлы усталыкълар сайлагъанма, анда энтта бир жылны окъурукъма.

– Хар жерни, халкълны да кесини энчиликлери боладыла?

– Хау, бизни жашауға кез къарамыбыз башханы. Миллетизде тёлюлени араларында байламлыкъла къатыдыла, сыйиле ата-аналагъа, аппалагъа бла аммалагъа бегирек тартадыла, алагъа кез-къулакъ боладыла.

Бизни адет-тёрелерибиз ариудула, алада кеп жылланы ичинде жыйылган акыл-магъана барды, аланы унутургъа жарамайды. Жангызда бир бирге сакъ болууну, билекли этнуно къаллай уллу багъасы барды!

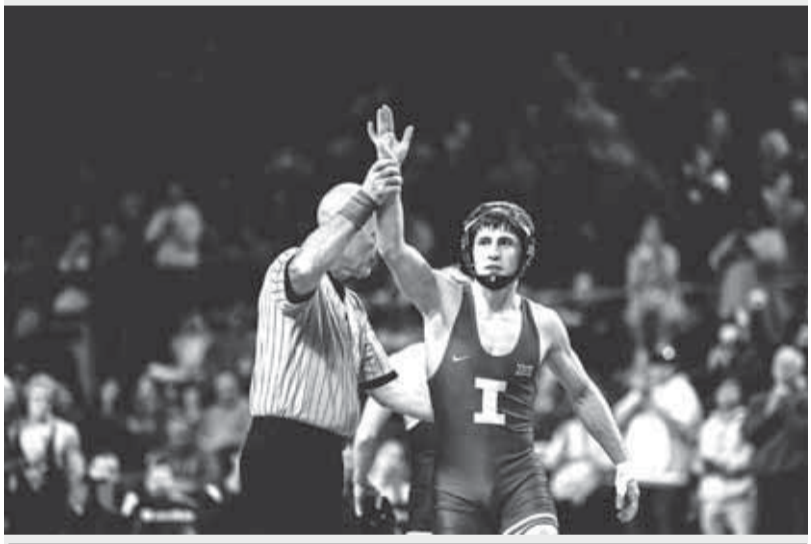
– Энди спортха кечейик. Жараулагъа къачан, къайда жюрюк башлагъанса, ким юйретгенди?

– Тутушуу бла 5-6 жылымда кюрешип башлагъанма, биринчи тренерим Уяналаны Азрет болгъанды. Абаданаракъ кезиулюде Бёзюлану Исхакъ юйретгенди, ол кетгенден сора, жарауун Закре Желдашевде бардыргъанма.

– Республикада жетишимлеринг юслеринден да сагынсанг эди. Сора, эркин тутушууну не хыйсап бла сайлагъанса?

– Талай кере Къабарты-Малкъарны чемпион болганма, округ, битеуроссей турнирледе,

Атгасаулары Рамазан эркин тутушуу бла черек ауузунда гитчелигинден окъуна кюрешип башлагъанды, бусагъатда таулу жаш окъууну, жарауун да Америкада бардырады. Ол къыралда болгъан эришууде, халкъла аралы турнирледе да алчы жерлеге дайым чыгады. Бюгюн аны бла ушакъ бардырабыз.

спартакиадалада да биринчи жерлеге чыгъа турганма. Эркин тутушууну атам Юсюп да сюйгенди, кеси заманында спортну бу тюрлюсюнден жараулагъа жюрюгенди. Алай бла атам ызы бла баргъанма дегре боллукъду.

– Спортта юлгю алган адамның а бармыды?

– Бизде фахмулу, уллу жетишимлери бла атларын айтдыргъан, халкъыбызны да белгиле этген адамларыбыз аз тюрлюдоле, Олимпиадаланы, дуняны, Европаны къаллай бир чемпионлары, призёрлары бардыла, аны ючюн энчи бирелуени сагъыныргъа болмаймы.

– Сен Американы Бирлешген Штатларыны 23 жыллары толмагъан гёжефлени араларында бардыргъан чемпионатында хорлагъанса. Аны юсюнден толуракъ айтсанг эди. Тутушургъа чыкъгъанда къаллай сезимле биллейдиле?

– Эришуу былтыр бардыргъан эди. Анда ауурлукълары 57 килограммгъа жетмегенлеми къауумунда тутуша, битеу сермешлерим хорлам бла бошаганма. Бу кёрюмдю бла дуняны чемпионатына къатышыргъа керек эдим, алай пандемияны хатасындан аны ётюрмегендиле.

Баам, хар спортчуча, эришууге чыгъардан алгъа жуу-апплыкъны, санга кеп адам ышанганым, хорлам сакълагъанын сезе, бир кесек тынгысыз болама. Аллай кезиуде Ал-

лахха ийнанганым болушады. Къолумдан келгени, усталыкъларымы, кючюмю аярык тюрлюме, эсепле уа биуролгъаныча боллукъдула.

– Дуняны быйылгы чемпионатына къатышыргъа уа бармыды амал? Хорлар ючюн спортчугъа бегирек къаллай шартла керекдиле?

– Саулугъа чып тюшени ючюн баралык тюрлюме. Къыралны кезиулю чемпионатына кеп заманны хазырланганма, алай биринчи тюрлюмеде ачып, андан ары эришалмай къалганма – спорт жашаууда алай ачылу турнир алыкъа бир кере да болмагъанды.

Къадалып ишлемесенг, кюн сайын усталыгъынгы, сынамыгы ёсдормесенг, жангыз хунерге ышаныу хорламгъа келтирмейди. Не тюрлю ишни да сайла, къыйын салмасанг, жетишимли болламза.

– Кеп спортчула хорламларын жууукъ адамларына, жерлерине жораларгъа сюйючюдоле, сен а?

– Манга атам бек ийнады, къыйын салады, сора гитче къарындашым Аланы, жартыгъа, алгъаракълада ол дунясын алышханды, аны къуру да эсгергенли турама. Анам Жанна, тамата эгечим Джамия – жетишимлерим юйорюме жоралайма.

– Судьяла жалган оную чыгардыла дегенча болумгъа уа тюшенимсе?

– Аллаи болумгъа тюшмей хазна бир спортчу да къалмайды, менде да аллай кезиуде болгъандыла. Алай атам, тренерлерим барысы да азчыкъ жангыланса да, судьягъа терс оюну чыгъарырга амал берме, деп юйретгендиле. Ол жорукълу бузмазгъа, тутушургъа чыкъгъанда уа, аллай сагъышладан кери болургъа кюрешеме.

Спортну ахшы жанларындан бири – тенгле кеп болганларыды. «Кюйюзде» бир бирибиз бла эришгенликге, андан чыкъгъанлай а – шухлабыз.

– Спортну башха тюрлюсю бла уа кюрешемсе? Сора, хорламдан да бек эришууге къатышыу магъаналды демекликге къалай къарайса?

– Кертисин айтханда, бош заманыбыз болмаучуду. Окъуу, хар кунден жараула эки кере боладыла, солургъа жангыз бир кюн бериледи. Сейирим а футболгъа да барды. Болсада биринчи жерге окъууу салама.

Хорламдан эсе къатышыу магъаналды деген а манга ахырысы бла да келишмейди. Къытдырырга сюйемме, сора бир зат ючюн къадалып кюрешсенг, эсеплери иги болууну сакълайса. Алай, айтханымча, къадагъа ийнамама.

– Эришууде, жарауу этуу жыйылула бла байламлы спортчула кеп къыраллада боладыла. Сен жаратхан жер къайсыды?

– Кертиси бла да, кеп жерге баргъанма, жолоучулкъланы кесим да бек сюеме. Архитектурасы, табийгъаты бла Стамбулну жаратханма, аны тарыхы да сейирди, байды, анда шухларым жашайдыла, къонакъбайлыкълны сюйген адамладыла. Кесим да къонакъгъа барырга, къонакъ алырга да сюеме, юйюбюзге адам келмегенлей хазна кюн ётмейди. Адамлада жарыкълыкълны, кертичкикни багъалайма.

Алай жюрюгим бла сюйген жерим а – туугъан, ёсген республикамды. Нальчкини соллу паркын бир башха жер бла тенгештирилгим да келмейди. Ингирде анда айланургъа къалай хычуунду. Ог болуп, туугъан жериме къайтырга, жашауум мында, юйорюм, жууукъ-тенглерим болган жерде къуаргъа сюеме.

Ушакълны КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия бардыргъанды.

АЙНЫТЫУ

Байламлыкъла кенгертиледи

Къабарты-Малкъар къырал университетни ректоруну къуллугъун толтурган Юрий Альтову бла Россейни Б.В. Петровский атлы хирургия илму арасыны (РНЦХ) таматасы Константин Котенко байламлыкъла ишлеуно юсюнден келишимге къол салгандыла. Аны чеклеринде медицина кадрла хазырлау, усталыкъларын ёсдюрюу, регенератив медицина, генетика жаны бла проектле бардыруу эм реконструктив хирургиягъа полимерледен материалла жарашдыруу жаны бла проектле да бардырыллыкълдыла.

Б.В. Петровский атлы хирургия ара илму жаны бла къыйматлы тинтиуде бла кюрешген къыралны уллу медицина учреждениларындан бириди. Аны алимлери жарашдыргъан аберице пластика хирургияда, медицина генетикада эм башха бёлюмледе да жетишимли хайырланадыла. Ол себепден эки учрежденины да бирге келишген тематикалары кепдю.

КММКУ-ну юсюнден айтханда, мында бийик технологияла жаны бла ара ишлейди. Анда полимерледен бла композитледен авиациягъа бла космос бёлюмге, машинала чыгъарыуға, къоруулау предприятия-

лагъа эм медицинагъа жарарча материалла чыгъарырга аламаст онла бардыла.

Юрий Камбулатович айтханда кёре, университетни алимлери бетлеринде бла жаякъларында кемчилликлери бла туугъан сабийлеге болушурча имплантла да жарашдырадыла.

КММКУ-ни химия эм биология институтуну медицина-биология арасында республиканы узакъ ёмюрлю адамларыны ДНК-ларын он

жылла бла жыйып кюрешгендиле. Генетиканы хайыры бла тюрлю-тюрлю аурууладан, ол санда онкологидан, дарман табар, къартлыкълны хорлар мурат бла илму-излем иш къыстау барады.

Аны бла бирге жерлешлерибиз Швейцариядан бла Малайзиядан алимле бла байламлыкъла социал магъаналы аурууладан эм инфекциялардан да дарманла къурап кюрешедиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ВЕТЕРНАЛА

«Комбинатда урунган кезиуюмю унуталмайма»

Тырныаузуу вольфрам-молибден комбинатына кеп производство киргенди, алада кеп специалист урунганды. Эки мингичи жылланы аллында, предприятие жабылгъанындан сора, аны специалистлери иги кесеги жер-жерлеге кечюп кетгендиле. Инженер-техника ишчилеринде Тырныаузда жангызда алгъадан да анда жашагъанла къалгандыла. Жолабланы Магомет аланы санындады, ол комбинатда аны ахыр кюнлерине дери ишлегенди. Бюгюн ол ушакъ нёгерибизди.

– Магомет Локъманович, урунуу жолугъуз къалай башланганды?

– Тырныаузда комбинатда магъаданы байыкъландыруу фабрикагъа аппаратчик болуп киргенме. Талай заманы ГАЗ-66 автобусда ишчилени рудникден къарьерге элтгенме. Артада жюк ташыгъан автотранспортта карьер техникагъа Грозныйден отлукъ келтирип турганма. Сегиз жылдан сора, комбинат ийип, Москва ны тау институтуна киргенме, анда ТВМК-ны кеп специалистлери окъугъандыла. Предприятие алагъа кёбейтилген стипендия да телегенди. Тырныаузгъа магъаданы жер тюрлюнде къазыудан инженер-технология диплому бла къайтаханма.

– Сора тау ишни специалисти болгансыз?

– Хау, мени «Молибден» рудникке «Центральная-1» шахтаны мастери этип алгъандыла, бир кесекеден «Северо-Западная» шахтаны 1-чи номерлы участкасыны башчысыны орунбасары болганма – ол рудникни эм къыйын производство бёлюмоне саналгъанды. Анга къарамай, ишибиз иги баргъанды. Коллективибизге кеп-тюрлю миллетлени келечилери киргендиле, ала бла шухлача, къарындашлача турганбыз. Шахтада нёгерлерим Анатолий Галкинни, Моллаланы Абдул-Керимни, Алексей Высоцкийни, Жашуулары Хусейни, Анатолий Слайчевскийни, Александр Глуценковни, Абузед Барагуновну, Будайланы Ибрагимни, Андрей Куценкону, Ибрагим Садыковну эм башхаланы уллу хурмет бла эсгереме, ала барысы да ишлерине кёллери бла берилип, кючлерин аймай урунгандыла.

– Андан сора уа ишиги къалай баргъанды?

– «Северо-Западная» шахтаны тамата инженерди болганма, рудникде тешиучадыруу ишлеге башчылыкъ этгенме. Андан сора Монгол Халкъ Республикагъа чакъыргъандыла. Совет Союзну къыла-кюнчыгъыш къоншусуну тилеги бла ары командировкагъа кеп тырныаузуу кетген эдиле. Анда ачык амал бла жез-магъадан руда алынгангъа, производствону кёбейтиу иш бардырылганды. Манга «Медьмолибденстрой» трестде

тешиучадыруу ишлеге таматалыкълны ышангандыла, анда темирлени айырыгъа хазырлагъан магъаданы байыкъландыруу корпусу къурулушу бардырылганды. Ол ишленгенден сора, «Эрдэнэт» совет-монгол предприятида эки жылны чаддыруучу затланы складина таматалыкъ этгенме.

– Монголиядан къайтхандан сора уа не бла кюрешенсиз?

– Келишимибиз тауусулгъанлай, Тырныаузгъа къайтханма, мында мени «Молибден» рудникни директоруну производство жаны бла орунбасарыны къуллугъуна салгандыла. Андан сора чаддыруучу ишледе баш инженерни орунбасары болганма, комбинатыны управлениясында промышленный къоркъуусулукълу жалчыуу бёлюмге таматалыкъ этгенме. Комбинатны сакъларгъа алыкъа ышаныу болгъан кезиуде «Молибден» рудникке башчылыкъ этгенме. Алай, кеп да мычмай, Совет Союз чачылгъаны эм аскер промышленности гражданин производство айлангъаны бла, къыралда магъадангъа эм аллай башха темирлеге сейир ахырысы бла да къуругъанды.

– Пенсияда солуу а къалай барады?

– Ачык айтханда, андан эсе, ишлеген этги эдим, 74 жылда алыкъа кеп барды. Юйде зат бла кюрешмей олтурган къыйынды, аны ючюн Тырныауздан Кёзделенген терк-терк барама, таза хауада жубаныргъа жумуш да табам.

– Комбинатда производството тохтатылгъанындан сора къайда урунгансыз?

– Тырныаузуу шахталада ишлеуу управлениясыны юйретуу комбинатында жаш специалистлени хазырлау бла кюрешгенме. Производствода тау эм башха усталыкъланы сайлап, тюрлю-тюрлю обьектледе ишлерик адамлагъа къоркъуусулукълу техникасыны юсюнден кюрсу бардыр-

гъанма, бетонщиклени, прохочиклени, бурильщиклени, крепильщиклени юйретгенме.

Алай эки жыл мындан алгъа ахча жетишмегенини эм башха проблемаланы хатасындан юйретуу-курс комбинатыбыз жабылгъанды. Ол ачылу иш болганды, нек дегенде башха бизни райондан угъай, битеу республикадан да быллай обьектледе ишлерге илзеген жаш адамлагъа ол иги жарарыкъ эди. Регионбузда аллай башха учреждение биополитик жокъду.

– Эм иги эсгерилеригиз не бла байламлыдыла?

– Сёзсөз, «Молибден» рудникде ишлегеним бла. Анда къыйын болганлыкългъа, бир адам жумушдан къачмагъанды, иш кёллюк бийикде эди. Магъаданчылары айлыкълары, битеу къырал эсеп бла окъуна ахшы эди. Комбинатны «Эсен» санаторий-профилакторийи, Минги тауда «Вольфрам» пансионаты, Къара тенгизни тийресинде базалары болгандыла.

Цехлени араларында волейболдан, футболдан, спортну башха тюрлюлеринден эришууде уа къалай зауукълу ётгендиле! Бир кере уа ишчи нёгерлерим бла бирге Минги тауда ёрленгенбиз, ол кезиуде бийлеген сезимле эсимде ёмюрге къалгандыла.

Шахарчыла барысыча, комбинат жабылгъанда жарысыганма – аны мурдорунда ёсгенме, специалист болганма, жашауда кесим жерими табып, ахшы кёрюмдолеге да жетгенме. Жер тюрлюнде алыкъа кеп вольфрам эм магъадан рудала къаладыла, аз санда тюрлюген темирле да бардыла. Анга кёре, былай энтта керек боллугъуна ышаныуум бир заманда да тас этмегенме. Бусагъатда бу жаны бла алгъа атлама эсленедиле да, ол а, айхайда, къуануларды.

– Пенсияда солуу а къалай барады?

– Ачык айтханда, андан эсе, ишлеген этги эдим, 74 жылда алыкъа кеп барды. Юйде зат бла кюрешмей олтурган къыйынды, аны ючюн Тырныауздан Кёзделенген терк-терк барама, таза хауада жубаныргъа жумуш да табам.

– Комбинатда производството тохтатылгъанындан сора къайда урунгансыз?

– Тырныаузуу шахталада ишлеуу управлениясыны юйретуу комбинатында жаш специалистлени хазырлау бла кюрешгенме. Производствода тау эм башха усталыкъланы сайлап, тюрлю-тюрлю обьектледе ишлерик адамлагъа къоркъуусулукълу техникасыны юсюнден кюрсу бардыр-

Анатолий ТЕМИРОВ.

СПОРТ

Нальчик шахары Универсал спорт комплексинде хуждестволу гимнастикадан «Таулары жомактары» деген ат бла битеуроссей эришуле бардырылганды. Алагда Россейни 23 регионундан 400 адам кыатышханды. Аланы санында Кыбыла Осетиядан, Доцецк Халк Республикадан, Краснодардан, Элистандан, Москва областядан, Пяти-

Гайылану Амелияда – «алтын»

горскден, Минеральные Водыден, Ставропольдан спортчула болганды. Кыбарты-Малкырдан анда эллиси кеслерин сынаганды.

тышханды. Аны СССР-ни спортуну устасы, турнири баш судьясы **Наталья Короткова** ачханды.

Быйыл спортну устасыны белгилери жети кызгызга берилгенди.

Эришулени эсеплерине керэ, бизни республикадан биринчи жаш тёлү разрядда Терк шахарны кыауму хорлаганды. «Спортну устасы» деген атны жюроттенден биринчи жерге Гайылану Амелия тийишли болганды. Ючюнчю жерни уа Надежда Карпова алганды.

Дарина Ошроева бла Айдана Шикова биринчи спорт разряд бла ючюнчю жерни алганды. Экинчи спорт разрядны программасына керэ уа «кюмош» Дарина Блиевадды. Ючюнчю спорт разрядда уа Зарифа Кондакова «доммакны» алганды.

ДОДУЛАНЫ МАДИНА.

Кыыйын эришуледен – сауыгала бла

Армавирде самбодан 14 жыллары толмаган жашланы бла кызыланы араларында Россейни чемпионаты бардырылганды, анга кыралны битеу регионларындан 700-ден аслам спортчу кыатышханды, ол санда Кыбарты-Малкырдан да 10 гёжесф.

Тутушханлары араларында Бахсан шахардан Кыдайлану Ислам бла Беслан болганды. Ала 35 килограммга деру ауурлук кыаумда эришгенди, бу кыаумда битеу да 50 адам сынашханды. Сегиз сермеш бардырып, экинчи жерге Беслан

чыкканды, майдалдан бир атламда Ислам квалганды. Экинчи «кюмошю» Кантемир Лотоков келтиргенди, ол 71 ауурлук кыаумда 9 тобешу бардырганды. Аланы тренер Мурат Пченашев юйрети.

Текуланы Эмир алчыланы санындады

Краснодар крайны Ольгинка элинде шахматладан «Ак ладья» деген 55-чи ачык битеуроссей эришу кыралганды, анга кыралны 83 регионундан, Кыргызыдан бла Белоруссиядан окуучула кыатышханды.

Ойнаганланы араларында Нальчикни 14-чю номерли гимназиясыдан Текуланы Эмир да болганды. Ол, тогуз очкодан сегизин алып, ючюнчю жерге чыкканды.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ ЗУЛЬФИЯ.

Гёжефлерибиз майдалла бла кыайтхандыла

Элбрус районда Сабанчылану Расулну хурметине регионла аралы турнир жыл сайын төрели халда кыралады. Быйыл ол сегизинчи керэ бардырылды. Алай бла, Тырыауузну В.А. Губанов атлы спорт комплекси кыаруларын сынаргыа Россейни 13 регионундан бла жууукдагы тыш кыралладан 250-ге жууук жаш гёжеф келгенди. Аладан аслам майдалны бизни республиканы келечилери алганды. Кеслерини жыл сан эм ауурлук кыаумларында Кылчаланы Марат, Жашуулану Хасан, Тилланы Жабраил (бары-

сы да Элбрус райондан), Ислам Кумышев (Зольск район), Кыдайлану Аскер (Май район) хорлаганды. Дагыда эки спортчу – кюмош, жетеулен да доммак майдалла кыюл болганды.

АНАТОЛИЙ ТЕМИРОВ.

БЕЛГИЛЕУ

Космосдан – Минги тауну сураты

Россейни кюнине атап, халкыла аралы космос станцияны экипажыны Россейден кыауму кыралыбызны эм ариу жерлерин суратха

алдырып ийгенди. Алай бла «Ресурс - П» эм «Метеор - М» космос аппаратладан Минги тау, Байкал, Камчатканы вулканлары эм кыралыбызны башха тамаша жерлери суратха тошгенди, деп билдирди «Роскосмосну» телеграм каналында.

КыМР-ни Культура министерствосу ведомствону кыралгыа керекли затланы алыу эмда кырал программа кыалай толтурулганларына контроль этиу бёлюмюно таматасы **КУНАШЕВА Зарема Мулидовна**га анасы **КУНАШЕВА Лиля Султановна** өлгени бла байламлы бушуу этгени билдиреди эмда кыайгы сёз береди.

Муратлары келишиулюкню бла шуёхлукню кючлендириудю

Тишируулану Нальчик шахар совети ёсюп келген тёлню юйретиуге, миллетлени эмда динлени араларында келишиулюк болуруна энчи эс бурлады. Аны кёп проектлеринден бири да ма ол магнананы тутады. Анга керэ Тишируулану совети, малкылары, кыбартылы, оруслу сабийлени бла абаданланы республиканы районларына бла эллерине элтип, алада жашуу болум бла шагырейлендиреди. Ма бу кюнде да кыаум адам Черек районну жоклаганды.

ёхтемленип айтханды. «Ехтемленирча ишлерибиз дагыда бардыла: бек уллу хычин, бек уллу шиллик, бек уллу жаубауур, жёрме, Чирик кёлню тубюне тереннге тошшоу, кыюну эки минутну ичинде кырыкып, аны юнжонден а юч бла жарым сагыатны ичинде

ни, Кыбарты-Малкыарны, «Единая Россия» политика партияны байракыларын кётюрюп, Огыры Малкырдан башлап Черек эмда Урван районлары чегине деру 56 километри чалханлай баргандыла. Алайда уа байракылары урванчыла алып, Наркыалагыа элтген

да окуучугыа тап болурча кыралганы олсагыат эсленеди. Аны таматасы Чеченланы Светлана ишлерини юсюнден халпар айтханды. Кыонакыла анга кёп соруула да бергенди. Алагда жууаплагандан сора Светлана Хусейновна жашлагыа бла кызылагыа Кязим хажини

районну, аны айтат жерлерини юслеринден сейирлик шартла келтиргенди. Сора Чирик кёлню жагысына келтирип, хычинле, айран бла да сыйлаганды. Алайда барысы да суратха тошгенди.

Харун жолоучуланы Огыры Малкырга да ашыра барганды. Анда да Абай кыяланы, башха тарых магнаналы жерлени, бурун заманлада малкыарыла кыайда кыалай жашагандыларыны, не ишлегенлерины, бююнлюкне уа кыалай ишле тындыргандыларыны юслеринден халпарлаганды. Огыры малкыарыла предпринимательлик бла тири кюрошгенлери, малла тутханларын, алмала, хобуста ёсдюргенлери да айтханды.

Кыонакыла Абай кыалагыа чыгып да, төгерек-башха кыарагандыла, табийгыатны ариулугына, хауаны тазалыгына, эллилени жигерликперине да суксланып кетгенди.

Черек райондан сора советни кыауму Май району Котляревка элине малкыарыла эмда кыбартылы жаш адаманы элтиргенди. Ызы бла уа Терк районга барлыкыдыла. Ары уа малкыарыла бла орусла жашла бла кызыла атланырыкыдыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

14-жыллык жашха башдан-аяк кийимле эшип кийдириу, дагыда башхала. Рекордла салыу бла Черек район битеу Россейде да биринчи болганды. Сёз ючюн, 12 июньда Черек район Россейни кюнюн энчи халда белгилегенди - жашланы бир кыауму, Россей-

диле. Анда уа черекчиле уллу байрам концерт программаларын кёргозгенди, деп халпарлаганды Таппасханланы Мухтар.

Маданият юйден сора жолоучула Мечиланы Кязимни атын жюрюткен кытапханагыа баргандыла. Анда да тизгинлик, хар не

юсюнден жазылган эмда аны орус тилге кётюрюлген назмулары басмаланган кытапканы саугыагыа бергенди.

Ызы бла кыонакылагыа районну администрациясыны туризм жаны бла бёлюмюно башчысы Байсыланы Харун тобегенди. Ол алагыа

АКЦИЯ

Табийгыатыбызны тамашалыгы бла шагырейленгенди

Кёп болмай «Кыбарты-Малкыарны заповедниги бла виртуал халда шагырейлениу» деген акция болганды. Аны магнанасы - регионну эм заповедниккы юсюнден толу халпар билдиргенди, табийгыатха, культурагыа эм экология болумгыа тийишли халда эс бурлуурча этгерди. Алай амал эм биринчиден Россейни энчи жерлерине аялу кёздөн

кыараргыа болушуркыду. Бу жол акциягыа Нальчикни 8-чи, 16-чы, 32-чи, 20-чы, 9-чу номерли орта школларыны окуучулары бла устазлары кыатышхандыла. Жаш адамлагыа виртуал халда заповедникке экскурсия бардырылганды. Ызы бла ала, виртуалнагыа кыатышып, билимлерин сынагандыла эм кёп жангы затлагыа да юйренгенди. Ахырында окуучула

табийгыатны аяргыа кереклине тошонгенди эм аны айнытугыа кыошумчулук этгерге хазырлыкыларын да билдиргенди.

Заповедниккы келечилери быллай акцияла халкыла аралы болганларыны сабийлени эслерине салгандыла. Аны себелли Россейде эм башха кыраллада да табийгыатны кийик торсююн, энчилигин саклау ючюн, миллет паркыла, питомни-

кыла, заповедникке, терек бахчала кыралладыла. Аны бла бирге специалистле агачны, череклени, кёллени, жанууларны, битимлени бусагыатдагы турмушларыны саклау эм айнытуу

жаны бла уллу иш бардырадыла. **ТОГУЗАЛАНЫ Лейля,** КыМР-ни Бийик-тау заповеднигины экология эм жарыкхандырыу бёлюмюно таматасы.

КОНТРОЛЬ

Импорту бардыла

Россейхознадзорну Шимал Кавказда регионла аралы управлениясы Кыбарты-Малкыарда ёсдюрюлуп, тыш региондагы жибериллик терекчиле фитосанитария жаны бла контроль этгенлей турады. Аланы ёсдюрюу бла кюрошген молкле, качествога шагатылык этген сертификат алыргыа сюе эселе, ишлерин белгиленген жоруулагыа бла мардалагыа керэ бардырыргыа керекди, дейди ведомствода.

Алай бла быйыл бизни республикадан тыш регионлагыа эмда жууукда кыраллагыа миллион чаклы терекчи жиберилгенди. Алыучуланы асламысы Ставрополь эмда Краснодар крайладан, Шимал Осетиядан, Чеченден, Ингушетиядан эмда Дагыстандандыла.

Терек бахчачылык айный барганы себелли, Кыбарты-Малкыар Республика тыш кыраллада келтирилген продукцияга алгындан эсе башха торлю кыарыкыды. Бююнлюкде терекчиле ёсдюрюу бла бизде онбеш чаклы молк эмда энчи предприниматель кюрошедиле. Сурам ёсе барганы бла бахчала да кенгерди. Эге сала айтсак, жангы питомникле быйыл энта да 25 гектарда кыралгандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

РОСГВАРДИЯ

Келир жылгыа иги умутла бла

Росгвардияны КыМР-да Управлениясында аскер-патриот организацияланы

келечилери бла тобешу бардырылганды. Анга «Кавказский рубеж»

кыауму бла ДОСААФ-ны бёлюмюно кыулукчулары кыатышхандыла. Сёз юч ведомство бла патриот организацияла бирге бардырган жумушланы эсеплерини юсюнден барганды. Кыонакыла Росгвардияны Управлениясыны башчысыны орунбасары полковник Алексей Трушинге этилген болушлук ючюн ырызлыкларыны айтхандыла. Келир жылда толтурургыа белгиленген жумушла да сюзолгенди.

Озган жылланы ичинде магнанлы иш толтурганбыз. Мындан ары да ёсюп келген тёлню тоз ниетлеге юйретиу ишери бирге тамаларбыз деп ышанама, - дегенди тобешуно ахырында офицер.

БАШЛАМЧЫЛЫК

Ёксюзлеге кыошак себеплик

КыМР-ни прокуратурасы ёксюз сабийлеге жашуу журтлагыа сертификатла берирге деп, алай башламчылык этгенди. «Ёксюз эм кыарар адамлары болмаганлагыа жашуу болумларыны игилендирир

ючюн, кыошак социал себепликни юсюнден» законну проект Парламентни кыарауна берилгенди. Анда ёксюз сабийлеге жашуу журтланы орунуна социал телеуле этилирге болуугыну юсюнден жашуу

зылганды. Проект сюзюлуп башланганды. Аны келишдирир мурат бла Парламентде ишчи кыауму кыралганды, анга прокуратураны келечилери да киргенди.

ПРАВО

Жоллада кыоркыуусулукню жалчыта

«Встречная полоса» профилактика мадарланы чеклеринде жолда жуоюнчю кыоркыуусулукну инспекторлары жуоруклагыа бузуклыкыла этген инсанлагыа юч жоюден аслам административ иш ачхандыла.

Ангылатуу иш жол-транспорт бюлүмү ажайгыт, жуорукланы ангылатыр мурат бла кыралганды. Он кюнню ичинде инспекторла ПДД-га 351 бузуклыкны тохташдыргандыла. Ол санда 13 водитель аны кыайтарып этгенлери ачыкланганды.

инсанга РФ-ни УК-сыны 264.2-чи статьясына керэ терслеу материалла жыйышдыргандыла. Башхача айтамыз, алгын ол административ жууагыа тартылып, машинаны жуорютюрге эркинлиги сыйырылган эди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

УЧРЕДИТЕЛЬ: КЫБАРТЫ-МАЛКЫАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВУСУ

Баш редактор
КЫОНАКЫЛАНЫ Хасан
РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЛЛАНЫ Назбат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЫЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редактору приёмный – 42-63-01.
Баш редактору орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-03-24.
Секретарият – 40-93-62. Корректорла – 42-63-52.
РЕДАКЦИЯНЫ БЁ.НОМЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окуучула бла байламлыкыла жуорютуу эм жазылыу – 42-37-94.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла кыагыат жуорютмейди. Кыол жазмалагыа рецензия этилмейди эм ала артык кыайтарылмайдыла. Газетде басмаланган материаллада айтылган оюмла редакцияны оюму бла келишимге болуукыдула. Алада айтылган хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законну тийишлиликке материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла. Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машина бла жазылган 5-6 бет) кёню алмайды. Газет Связаны, информация технологияланы эмда асламы коммуницияланы ишлери жаны бла федерал надзор кыулукыну (Роскомнадзорну) Кыбарты-Малкыарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьда регистрация этилгенди. Регистрация номер – ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагыа «КыМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службысы хазыр этгенди. Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а
Газетлени ислерине тапдыруу ючюн КыМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-21
Газетлени розничнагыа сатыу ючюн КыМР-ни «Роспечать» акционер общество жууаплыды. Телефон: 42-69-34
Газет ийыкыда юч керэ чыгыды – геурюрге, орта, шабат кюнлеле.

Номерге графикте керэ 19.00 сагыатда кыол салынады. 20.00 сагыатда кыол салынганды
ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГЫРГАНЫЛА:
Мусукаланы Сакинат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетечиланы Зульфия – жууаплы секретарыны орунбасарлары; Гейяланы Валя (1-чи бет), Зезаланы Лида (2-чи бет), Ахматланы Лиоза (3-чо бет), Бийчеккуланы Жаннета (4-чо бет) – корректорла.
Тиражы 1639 экз. Заказ № 1211
Багытасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аглы проссект, 5
Телефон почта:
elbor_50@mail.ru